

Sammendrag

Fotgjengeres oppfatninger av drift og vedlikehold

resultater fra en spørreundersøkelse i ni byområder

TØI rapport 1768/2020

Forfattere: Ole Johansson og Torkel Bjørnskau

Oslo 2020 162 sider

Nullvekstmålet for personbiltrafikken tilsier at vekst i persontrafikken skal tas med gang-, sykkel- og kollektivtrafikk. Man trenger mer kunnskap om drift og vedlikehold for å få til et effektivt og trygt skifte mot aktiv mobilitet. I denne undersøkelsen har vi sett på 2745 norske fotgjengere sin vurdering av ulike forhold knyttet til drift og vedlikehold både om sommeren og om vinteren. Resultatene viser at kvinner er mer bekymret for vanskelige føreforhold enn menn er, og dette gjelder særlig om vinteren når forholdene er vanskeligst. Det er særlig de eldste kvinnene (> 60 år) som synes føreforholdene om vinteren kan være vanskelige og som opplever utilstrekkelig vinterdrift og vintervedlikehold. Som i tidligere undersøkelser finner vi at dårlig drift og vedlikehold kan ha store konsekvenser for opplevelse, rutevalg og transportmiddelvalg. Fire av ti sier de ville gått mer om vinteren om vinterdriften var bedre. Så selv om mange er fornøyd med drift og vedlikehold for de gående, viser undersøkelsen at bedre drift og vedlikehold vil kunne føre til at folk går mer, særlig om vinteren.

Bakgrunn

Nullvekstmålet for personbiltrafikken tilsier at vekst i persontrafikken skal tas med gang-, sykkel- og kollektivtrafikk. De nasjonale gå- og sykkelstrategiene har også mål om at folk skal gå og sykle mer. For å oppnå dette må drift og vedlikehold utføres på en måte som gjør det lett å velge å gå eller å sykle. Det er behov for kunnskap for å anbefale gode løsninger som fremmer gåing og sykling uten at det går på bekostning av sikkerheten.

FoU-programmet «Bedre drift og vedlikehold for å få flere gående og syklistere» (BEVEGELSE) handler om innsatsnivå og metoder for drift og vedlikehold som fører til økt gang- og sykkeltrafikk. Flere kommuner, blant annet Stavanger, Kristiansand, Vefsn og Trondheim kommune, deltar i prosjektet for å dele kunnskap og erfaringer.

Det skilles mellom oppgaver som sikrer god daglig trafikkavvikling (drift) og tiltak som sikrer infrastrukturens langsiktige funksjon (vedlikehold). Tidligere forskning viser at vedlikehold og drift har store implikasjoner for valg av reisemåte, veivalg og komfort, og at vanskelige veg- og føreforhold oppleves forskjellig av ulike befolkningsgrupper.

I denne rapporten presenteres resultatene fra en omfattende spørreundersøkelse om fotgjengeres opplevelser og meninger om drift og vedlikehold av infrastruktur for gange, med særlig vekt på geografiske og demografiske forskjeller.

Metode

For å undersøke fotgjengeres oppfatninger av drift og vedlikehold av infrastruktur for gåing, har vi gjennomført en spørreundersøkelse til et relativt stort utvalg blant folk som går. Vi etablerte samarbeid med Norges Automobil-Forbund (NAF), Norges Handikapforbund og Pensjonistforbundet, og planla at disse skulle sende ut lenke til spørreskjemaet til sine medlemmer i utvalgte områder. Gjennom dette samarbeidet ønsket vi å rekruttere store grupper av vanlige fotgjengere i byområder i Norge, og å nå ut til

grupper som er særlig avhengige av drift og vedlikehold for å ta seg frem. 2745 personer samtykket til å delta i undersøkelsen, 1644 fra NAF og 1083 fra TØIs egne e-postlister. Det gir hhv. 11 og 23 som svarprosent. Fra kontaktene med Pensjonistforbundet og Handikapforbundet var det 38 personer som deltok, uten at det er mulig å beregne noen svarprosent.

Resultater og diskusjon

Kvinner og eldre er mest påvirket av vanskelige føreforhold

Kvinner opplever ulike vanskelige føreforhold som mer utfordrende enn menn. Det gjelder særlig forholdene om vinteren. Kvinner bruker derfor brodder i mye større grad enn menn, men likevel opplever de is og hålke som mye mer problematisk. Kvinner opplever også snøslaps på fortau som mer utfordrende. Kvinner mener i større grad enn menn at det er mangelfull brøyting og kosting, og de opplever vinterforhold med is og snø som mer utfordrende. Kvinner velger i større grad enn menn å gå andre ruter om vinteren.

Vi finner også klare effekter av alder, dvs. at eldre opplever mange forhold som mer problematiske enn yngre. Om vinteren gjelder det dyp snø på fortau, og dersom snø fra vegbanen er måkt opp på fortauet. Om sommeren gjelder det hullete og ujevnt dekke på gangarealer; lappete asfalt og ujevne heller. Funnene stemmer ganske godt overens med resultatene fra surveyen til syklistene som ble gjennomført som en del av BEVEGELSE-programmet og som hadde til dels samme spørsmål (Johansson & Bjørnskau 2020).

Vanskeligere om vinteren enn om sommeren

Hull i veien eller på fortau oppleves som mest problematisk for respondentene i dette utvalget både om vinteren og om sommeren. Bortsett fra det er det en tendens til at vanskelige forhold om vinteren oppleves som mer krevende enn vanskelige forhold om sommeren. Snø og is gjør det ufremkommelig og glatt og det fører til at mange velger å gå andre ruter om vinteren eller bruker bil eller andre transportmidler i stedet for å gå.

Fire av ti sier de ville gått mer ut om vinteren om vinterdriften hadde vært bedre. Det er godt dokumentert at snø og is er reelle risikofaktorer for gående. I Oslo skjer to av tre skader blant fotgjengere om vinteren fordi man sklir på glatt underlag. Slike skader utgjør nesten 3000 av i alt ca. 6000 årlige skader blant fotgjengere i Oslo (Bjørnskau & Sundfør 2017).

Store geografiske forskjeller

Vi har sett betydelige geografiske forskjeller når det gjelder hvor ofte ulike vinterforhold opptrer. Det er som forventet, og det stemmer med resultatene fra syklist-surveyen (Johansson & Bjørnskau 2020). Særlig Jæren og Stavanger, men til dels også Bergen, har vinterforhold som skiller seg fra resten av områdene som er dekket, med mindre snø og is.

Vi finner også store forskjeller mellom geografiske områder når det gjelder respondentenes opplevelse av kvaliteten på drift og vedlikehold. Når det gjelder forholdene om vinteren er det spesielt i Oslo, Trondheim og Tromsø at mange mener at vinterdriften er dårlig.

Tromsø utmerker seg som det området der størst andel sier at de ofte opplever mye snø på fortau. Oslo er det området der flest opplever blank is. Dette er kanskje litt overraskende gitt at Oslo satser såpass mye på barvegstandard. Respondentene fra Trondheim og Kongsberg er de som i størst grad mener det brukes for mye salt, samtidig som de er blant

dem som mener det strøs for dårlig. Det kan tyde på at folk i Trondheim og på Kongsberg mener at salting bør erstattes med strøing.

Generelt mener ikke fotgjengerne at det brukes for mye salt på fortau og på gang- og sykkelveger, men på større bilveger er det et flertall som mener det saltes for mye.

Føreforholdene er viktige for de gåendes opplevelser og valg og risiko for skader

Når forholdene er vanskelige, rapporterer respondentene at dette skaper problemer og at de får store konsekvenser for dem, særlig ved mye snø, blank is og slaps. De ferdes mye mer forsiktig, og mange rapporterer at de tilpasser seg gjennom å benytte bil eller andre transportmidler i stedet for å gå, eller at de lar være å reise.

Også om sommeren er det enkelte forhold som oppleves som problematiske for gående. Det største problemet, både sommer og vinter, er hull i veg eller på fortau. Dette er både det forholdet folk synes er mest problematisk samtidig som det er blant de forholdene som de opplever hyppigst. Her er det også et stort potensial for å bedre tryggheten og sikkerheten for gående i Norge, og dermed gjøre det mer attraktivt å gå. Undersøkelsen av skader blant fotgjengere i Oslo i 2016 viste at det å skli og falle er den hyppigst forekomne typen ulykke. Men det å skade seg pga. at man snubler i hull, ujevnheter eller fortauskanter er også en meget hyppig forekommende ulykkesmekanisme. Om sommeren skyldes fire av fem fotgjengerskader at personen har snublet (Bjørnskau & Sundfør 2017).

Ved siden av hullete og ujevnt dekke var overvann et problem, særlig for eldre og særlig i noen områder.

Hvordan få folk til å gå mer?

Totalt sett gir resultatene fra spørreundersøkelsen mange holdepunkter for å konkludere med at drift og vedlikehold er svært viktig for vegbrukernes opplevelser, rutevalg og transportmiddelvalg, og at bedre drift og vedlikehold kan få flere til å gå, få dem som går til å gå mer, og redusere risikoen for at man faller og skader seg.

Særlig når det gjelder vinterforholdene er det et potensial for å øke omfanget av gange gjennom bedre drift og vedlikehold. Om vinteren er det mange som etterlyser bedre infrastruktur og bedre drift. Vi har sett at hálke/blank is er spesielt vanskelige forhold, men også at mye snø skaper store vanskeligheter for mange fotgjengere. Fire av ti respondenter sier at de ville gått oftere ut om vinteren om det hadde vært bedre fjerning av snø og is enn i dag. Det betyr at bedre vinterdrift i form av hyppigere brøyting og kosting trolig vil gjøre det mer attraktivt å gå og føre til at flere velger å gå.

Konklusjon

Denne undersøkelsen har sett på hvordan norske fotgjengere vurderer ulike forhold knyttet til drift og vedlikehold både om sommeren og om vinteren. Resultatene viser at kvinner er mer bekymret for vanskelige føreforhold enn menn er, og dette gjelder særlig om vinteren når forholdene er vanskeligst. Det er særlig de eldste kvinnene (> 60 år) som synes føreforholdene om vinteren kan være vanskelige og som opplever utilstrekkelig vinterdrift og vintervedlikehold.